

Asia: VN/4330/2018

Suullisen todistelun vastaanottaminen tallenteelta. Videotallennustyöryhmän mietintö

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Syyttäjälaitos kannattaa mietinnössä esitettyä menettelyä, jossa muutoksenhakutuomioistuimien ottaisi suullisen todistelun vastaan käräjäoikeudessa tehdyiltä kuva- ja äänitallenteelta.

Syyttäjät, ja ilmeisesti laajalti myös muut rikosprosessien käytännön toimijat, pitävät tällaiseen menettelyyn siirtymistä toivottavana ja nykyistä parempana todistelumenettelynä. Yhteinen toive on, että prosessit pitkälti keskittyisivät käräjäoikeusvaiheeseen. Erityisesti tämä koskee todistelun vastaanottoa. Prosessin keskittämisen vastapainonoksi on toisaalta esitetty toiveita, että käräjäoikeudet entistä useammin käsitelisivät kiistettyjä rikosasioita yhden tuomarin kokoonpanoa laajemmalla kokoonpanolla. Tällöin myös näytön arvioiminen tulisi kerralla tehdyksi useamman ammattituomarin toimesta ja se voisi paremmin vakuuttaa myös hävinneen osapuolen näyttöratkaisunkin oikeellisuudesta.

Mietinnössä on laajalti käsitelty tallenteiden käyttöä puoltavat ja sitä vastaan puhuvat seikat. Syyttäjälaitoksella ei ole eriävää lausuttavaa niihin perusteluihin, joilla tallenteiden käyttöä on päädytty esittämään.

Syyttäjälaitos esittää jäljempänä eräitä muutoksia esitykseen. Näiden muutosten tarkoituksena on mahdollistaa, että asianosaisten nimenomaisella suostumuksella vetoaminen sekä viittaaminen ääni- ja videotallenteeseen olisi esitettyä laajemmin mahdollista. Tämä tapahtuisi siis asianosaisten ja tuomioistuimen suostumuksella. Tarkoitus olisi, että prosessisäännökset eivät suoranaisesti estä sellaista tarkoituksenmukaista menettelyä, joka on kaikille rikosasian osapuolille paras, he sen hyväksyvät ja heidän omastakin mielestään menettely olisi juttuun sopiva sekä riittävä myös oikeusturvanäkökohdat huomioon ottaen.

Kustannukset:

Syyttäjälaitos korostaa, että hovioikeuksien ei tule ryhtyä vaatimaan asian osapuolilta kovin täsmällistä yksilöintiä sen suhteen, miltä osin alioikeuksissa tehtyjä tallenteita tulisi ottaa hovioikeudessa vastaan. Riittävää on oltava, että osapuolet ilmoittavat, mitä kuultavan kertomuksesta käy tallenteelta ilmi (teema) ja mahdollisesti viittaavat kärjäoikeuden tekemään tallenteen indeksointiin. Tämä on selvästi kirjattava esitykseen, muutoin on vaarana, että hovioikeudet ryhtyvät laajalti vaatimaan hyvin täsmällistä yksilöintiä asian osapuolilta.

Perustelu edellä mainitulle on seuraava. Jos hovioikeudet ryhtyvät vaatimaan asian osapuolia yksilöimään tallenteilta täsmällisesti tiettyjä yksittäisiä kohtia, esim. kohdittain minuutin tarkkuudella, johtaa se asianosaisille hallitsemattomaan juttukohtaisen ajankäytön kasvuun. Asianosaiset joutuvat tällöin itse kukin tahollaan tutustumaan tallenteisiin, käytännössä kuuntelemalla ne kokonaisuudessaan muistiinpanoja tehden. Kustannukset yksittäisille asianosaisille olisivat kohtuuttomat avustajien palkkioiden kasvaessa työmäärän mukana, eikä tällainen menettely useinkaan ole edes mahdollista säännöllisten valitusaikojen puitteissa. Syyttäjälaitoksella ei myöskään ole tällaiseen riittäviä resursseja. Käytännössä tämä tarkoittaisi alioikeudessa vastaanotetun todistelun kuuntelemista kokonaan uudelleen ennen todistelun nimeämistä hovioikeuteen. Kärjäoikeuden suorittama indeksointi voisi toki yksilöinnissä auttaa, mutta esityksessä mainitusti indeksoinnin tekeminen voi olla käytännössä ongelmallista.

Viittaaminen:

Mietinnön perusteluissa on otettu melko torjuva lähtökohta ns. viittaamalla tapahtuvaan kärjäoikeustallenteisiin tutustumiseen hovioikeudessa. Perustelut rajaavat viittaamisen käyttöä aiheettomasti.

Esityksen mukaan hovioikeus voisi sallia, että kuva- ja äänitallenteelta vastaanotettava suullinen todistelu esitettäisiin pääkäsittelyssä viittaamalla siihen. Edellytyksenä olisi, että menettely on asiassa esitettävän suullisen todistelun määrä huomioon ottaen tarkoituksenmukaista ja muutoin soveliaista. Tällaisessa tilanteessa hovioikeus perehtyisi tallenteelta ilmenevään suulliseen todisteluun asianosaisten ja yleisön läsnä olematta.

Asioita, joissa suullinen todistelu esitettäisiin viittamalla kuva- ja äänitallenteeseen, ei todennäköisesti olisi mietinnön mukaan paljon. Näin toimittaisiin lähinnä joissain laajoissa asioissa. Pääsääntöisesti siis tuomioistuimien ja asianosaiset kuuntelisivat ja katsoisivat yhdessä näitä tallenteita.

Perusteluiden lausumat viitaustekniikan rajallisesta soveltamisalasta tulevat aiheuttamaan tarpeettomia kuluja asianosaisille, koska laajuudeltaan tavanomaisemmissa asioissa he joutuvat ottamaan kuluriskin siitä työstä, joka avustajilla menee käsittelyssä tallenteiden kuuntelun seuraamiseen. Yksittäisen henkilön näkökulmasta jopa lyhyt hovioikeuden pääkäsittely, jossa hänellä on oma oikeudenkäyntiavustaja ja kuluriski vastapuolten oikeudenkäyntiavustajien laskuista, voi olla merkittävä tai peräti kohtuuton siihen nähden, että henkilötodistelun vastaanotto sinällään olisi hyvin vietävissä läpi hovioikeudessa ilman kenenkään paikallaolosta johtuvia kuluja.

Esitettävän lain perusteluista tulisi poistaa lausumat, jotka rajoittavat viittaamistekniikan käyttöä. Aivan erityisesti rajoitukset eivät ole perusteltuja silloin, kun asianosaiset viittaamistekniikkaan suostuvat.

Pääsäännön tulisi olla, että hovioikeus kaikissa asioissa tutustuu käräjätallenteisiin asianosaisten läsnä olematta. Erityisesti myös pienissä jutuissa, hovioikeusprosessissa tulisi olla mahdollista, että pääkäsittelyssä otetaan vastaan samalla kertaa valitukset ja vastaukset sekä kirjallinen todistelu, kuullaan ne henkilöt joiden kuuleminen on hovioikeudessa henkilökohtaisesti tarpeen, sekä vain viittaamalla vedotaan muiden kuultavien kertomuksiin, jonka jälkeen annetaan loppulausunnot. Tämän jälkeen hovioikeus kansliassa tutustuu itsenäisesti viitattuihin tallenteisiin (ellei se ole tehnyt tätä jo ennen hovioikeuden pääkäsittelyä). Jos on tarpeen, tälle tallenteisiin tutustumiselle voidaan asettaa määräaika.

Asianosaisten näkökulmasta ei ole olennainen ongelma, jos tällainen menettely jossain määrin periaatteellisesti hämärtää rajaa kirjallisen ja suullisen käsittelyn välillä. Olennaisempaa on, että tällainen menettely voi olla usein asianosaisten ja tuomioistuimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen, vähiten kuluja aiheuttava sekä riittävä oikeusturvanäkökulmat huomioiden.

Viitaustekniikkaa ei siis tule lähtökohtaisesti rajata vain joihinkin suurempiin juttuihin, vaan ainakin asianosaisten sen hyväksyessä, menettelyn tulee olla pääsääntöinen, ellei hovioikeudella ole yksittäistapauksessa jotain erityistä syytä sitä torjua.

Ehdotettua laajempaa viitaustekniikan käyttömahdollisuutta puoltaisivat myös Ruotsista saadut kokemukset siellä tehdyn uudistuksen vaikutuksesta hovioikeuden käsittelyjen keston. Mietinnöstä käy ilmi, että Ruotsissa viittausmenettely tehtiin mahdolliseksi siirryttäessä kuva- ja äänitallenteelta tapahtuvaan suullisen todistelun vastaanottamiseen vuonna 2008. Sitä ei kuitenkaan käytetty ajatellussa laajuudessa, joten vuonna 2016 säännöksiä selvennettiin menettelytavan käyttämisen lisäämiseksi. Viittausmenettely onkin viime vuosina yleistynyt. Viittausmenettelyä kuitenkin edelleen käytetään lähinnä asioissa, joissa muutoin tulisi toimitettavaksi pitkä pääkäsittely, koska niissä menettelytavan hyödyt ovat suurimmat. Ruotsissa hovioikeuden käsittelyt ovat uudistuksen myötä pidentyneet. Hovioikeuden pääkäsittelyn keskimääräinen pituus nousi vuosien 2008 ja 2012 välillä rikosasioissa 3,5 tunnista 3,9 tuntiin ja riita-asioissa 4,7 tunnista 6,6 tuntiin. Sittenmin pääkäsittelyt ovat edelleen pidentyneet, rikosasioissa 4,4 tuntiin ja riita-asioissa 8,8 tuntiin vuonna 2019.

Viittausmenettelyn nyt ehdotettua laajempaa käyttömahdollisuutta puoltaisi näin ollen myös Ruotsissa toteutuneen kaltaisen hovioikeuskäsittelyjen pidentymiskehityksen välttäminen ja muutoksenhakumenettelyn tehostamistavoitteen toteutumisen varmistaminen.

Esitutkinta-aineistoon sisältyvät kuulustelutallenteet:

Vaihtoehtoa on käsitelty mietinnön kohdassa 5.1.2.

On selvää, että esitutkinnan aikana henkilöiden muistikuvat ovat paremmat kuin vasta myöhemmin heitä tuomioistuimessa kuultaessa.

Syyttäjälaitos esittää mietinnössä esitetyn täydennykseksi nykyistä laajempaa vapaaehtoista mahdollisuutta käyttää oikeudenkäynnissä vastaanotetun suullisen todistelun sijasta esitutkinnassa tehtyä ääni- ja videotallennetta todistajan tai muun kuultavan kuulemisesta, jos sellainen on esitutkinnassa tehty ja käytettävissä.

Kysymys olisi siis tapauskohtaisesta lain sallimasta mahdollisuudesta, ei siitä, että henkilötodistelu tuomioistuimessa pääsääntöisesti rakentuisi esitutkinnassa tehtyjen tallenteiden varaan.

Esityksessä on sinänsä oikein perusteltu, miksi esitutkintatallenteiden käyttö ei ole oikeudenkäynnissä tarkoituksenmukaista pääsääntöisesti. Esitutkinnassa tehtyjen tallenteiden käyttämistä vastaan puhuu muun ohella se, että esitutkinnassa ei vielä tiedetä, mistä teosta ja minkä seikkojen perusteella syyttäjä tulee vastaajaa syyttämään. Esitutkinnassa selvitetään mietinnössä todetun mukaisesti usein asioita, joista epäiltyä ei lopulta syytetä, ja kysytään seikoista, jotka eivät lopulta ole merkityksellisiä. Näistä syistä osa esitutkintakuulusteluista ei ole relevanttia asian ratkaisemisen kannalta. Esitutkintakuulustelut eivät mietinnössä esitetyn mukaan ole yleensä sillä tavalla jäsenyntyitä kuin käräjäoikeudessa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun säännösten mukaan toteutetut kuulustelut.

Esitutkintatallenteiden käytettävyyttä voivat usein rasittaa monet tekijät. Näin ei kuitenkaan välttämättä tai läheskään aina ole. Päinvastoin, tallenteiden käytöstä on paljon hyviä kokemuksia siltä osin, kuin niiden käyttö nykyilainsäädännön puitteissa on ollut mahdollista.

Esitutkintatallenteiden käytettävyyttä ei myöskään ole mitään syytä nähdä mietinnössä käsiteltynä joka-tai tilanteena suhteessa käräjäoikeudessa tehtäviin tallenteisiin, vaan esitutkinnassa tehtävät

tallenteet ovat tarpeellinen lisäkeino tapauskohtaisesti täydentää niitä muita mahdollisuuksia, joita todistajien kuulemiseksi on.

Lähtökohtaisesti kaikki ne perusteet, joiden vuoksi henkilöä ei ole tarkoituksenmukaista kuulla hovioikeudessa uudestaan käräjäoikeudessa kerrotuista asioista, vastaavat myös tilannetta esitutinnan ja käräjäoikeuskäsittelyn välillä. Ajan kulumisen vuoksi parhaat muistikuvat tapahtumista henkilöillä on yleensä esitutkinnassa. Tuomioistuimissa myös joudutaan tavan takaa peruuttamaan juttujen käsittelyitä kuultavien jättäessä saapumatta paikalle. Esitutkintatallenteita hyödyntämällä tätä ongelmaa voitaisiin tapauskohtaisesti vähentää. Esitutkintatallenteita hyödyntämällä voitaisiin myös helpottaa käsittelyn järjestämistä esimerkiksi silloin, jos todistaja on ulkomailla ja hänen saamisensa kuultavaksi on jo lähtökohtaisesti epävarmaa – erityisesti, jos käytössä on tai tehtävissä olisi kuitenkin kaikille osapuolille kelpaava esitutkintatallenne todistajan kuulemisesta.

Rikosprosessissa on jo nykyään mahdollista tietyin rajoitetuin edellytyksin käyttää esitutkinnassa aiemmin hankittua lausumaa. Kuten mietinnössä on todettu, esitutkinnassa tehtyä kuva- ja äänitallennetta on voimassa olevan sääntelyn mukaisesti mahdollista käyttää esitutkintalain (805/2011) 9 luvun 4 §:ssä ja oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 24 §:n 3 momentissa säädetyn edellytyksin hyvin vakavissakin rikosasioissa, kunhan rikoksesta epäillylle on esitutkintakuulustelussa varattu asianmukainen mahdollisuus esittää kuulusteltavalle kysymyksiä. Ei siis ole perustavanlaatuisia oikeusturvaesteitä sille, että esitutkinnassa tehtyä kuva- ja äänitallennetta käytettäisiin asianosaisten suostumuksella myös muissa asioissa, erityisesti myös vähäisissä rikosasioissa.

Käytännössä esitutkintakertomuksiin viittaaminen vertailuaineistona on tuomioistuimissa hyvin yleistä. Hyvin usein tuomioistuimet myös katsovat näytönharkinnassaan kirjallisen esitutkintakertomuksen vastaavan peremmin todistajan havaintoja, kuin myöhemmin oikeudessa kerrottu muistikuva. Tämän kuultavat henkilöt hyvin usein itsekin toteavat jo oikeudessa oman kuulemisensa aluksi. Tosiasiassa kirjalliset esitutkintakertomukset ovat siis jo nykyään keskeistä aineistoa henkilötodistelun kannalta. Esitettävä muutos siten parantaisi oikeustilaa, koska käytössä voisi olla kirjallisen kertomuksen sijasta ääni- ja videotallenne.

Pelkästään periaatteellisista syistä ei tulisi kieltää parempaa todistelua muissakaan kuin lain nykyisin sallimissa tapauksissa kokonaan, jos prosessin osapuolet ja tuomioistuin siihen suostuvat. Kuten mietinnössä on todettu, välittömyys ei ole itseisarvo. Yleensä voidaan perustellusti lähteä siitä, että prosessin osapuolilla on oikeus vapaaehtoisesti luopua tai olla käyttämättä niitä muodollisia oikeuksia, joita oikeusjärjestelmä heille takaa.

Jos prosessin osapuolet vapaaehtoisesti ja pätevästi luopuvat oikeudestaan esittää oikeudenkäynnissä kuultavalle kysymyksiä, eivätkä he muutoinkaan katso olevan tarvetta nähdä henkilökohtaisesti todistajaa tai muuta kuultavaa oikeudenkäynnissä, ja jos tuomioistuin voi todeta

tällaisen menettelyn asiaan soveltuvaksi, ei tulisi olla estettä käyttää nykyistä vapaammin rikosoikeudenkäynnissä jo esitutkinnassa tehtyä kuva- ja äänitallennetta henkilökohtaisen oikeudessa kuulemisen sijasta. Tällaisella menettelyllä ei loukata epäillyn tai asianomistajan turvattuja oikeuksia, jos menettelyyn suostuminen on vapaaehtoista. Tosiasiassa menettely ja suostumus vertautuisivat lähinnä oikeudenkäynnissä tapahtuvaan henkilön videokuulemiseen, jossa asianosainen omasta puolestaan ei esitä vastakysymyksiä kuultavalle.

Esitutkintatallenteiden laajempaa käytettävyyttä jatkossa luonnollisesti edistäisi esitutkintaviranomaisen tietoisuus siitä, että kuulustelua saatetaan käyttää sellaisenaan oikeudessa kuultavan kuulemisen sijaan. Tällaisissa tilanteissa kuulustelu voidaan tehdä jo esitutkinnassa nykyistä jäsentyneemmin, vaikka niin sanottuna koontikuulusteluna, minkä lisäksi asianosaisille voidaan turvata mahdollisuus esittää vastakysymyksiä kuultavalle jo esitutinnan aikana. Tällaiset seikat voivat vaikuttaa siihen, että asianosaiset hyväksyvät esitutkintatallenteen oikeudessa käytettäväksi.

Syyttäjälaitos hoitaa ns. nopeassa käsittelyssä noin 60 prosenttia asioista. Jutut ovat yksinkertaisia ja selviä päivittäisrikoksia kuten esimerkiksi anastuksia, tilauspetoksia, liikennejuttuja ja pahoinpitelyitä. Näissä yksinkertaisissa asioissa esitutkintakuulustelut ovat useimmiten hyvin jäsentyneitä ja kuulustelut nopeita ja suppeita. Kuultavan teema voi olla hyvin suppea, kuten anastetun omaisuuden määrä, joka ei välttämättä ole edes kovin riittävä seikka, joskaan ei myönnetykkään esimerkiksi siksi, että vastaaja ei varsinaisesti sitä muista. Näissä asioissa käräjäoikeudessa kuultavat henkilöt käytännössä toistavat esitutkintakertomuksensa, sikäli kuin omat muistikuvat eivät ole haalistuneet. Päivittäisrikoksissa myös prosessiekonomiset näkökohdat korostuvat. Siksi olisi erityisen perusteltua ja tarkoituksenmukaista, että esitutkinnassa saatua ääni- ja kuvatallennetta voitaisiin asianosaisten suostumuksella hyödyntää oikeudenkäynnissä sellaisenaan. Menettely voisi myös vähentää sitä vaivaa, haittaa ja ajoittain jopa toistuvaa riesaa, mitä esimerkiksi todistajille aiheutuu näissä yksinkertaisissa asioissa todistamisvelvollisuudesta. Mahdollisuudella hyödyntää ääni- ja kuvatallenteita voisi olla suuri käytännön merkitys oikeudenkäyntimenettelyn tehostamisen kannalta samalla, kun se edistäisi tavoiteltavaa näytön arvioinnin oikeellisuutta ja ihmisten oikeusturvaa. Valitettavan usein kuultavien muistikuvat tapahtuneesta ovat jo käräjäoikeuden pääkäsittelyyn mennessä merkittävästi heikentyneet siitä, mitä ne ovat tuoreeltaan asian esitutkintakuulustelussa olleet.

Huomionarvoista on, että mietinnössään todetun mukaisesti myös Ruotsissa selvityshenkilö on ehdottanut, että tallennettuja esitutkintakertomuksia voitaisiin aikaisempaa laajemmin käyttää näyttönä tuomioistuimessa (Tidiga förhör – nya bevisregler i brottmål, SOU 2017:98).

Yhteenvetona edellä selostetusta Syyttäjälaitos siis katsoo, että mietinnössä esitetty menettely, jossa muutoksenhakutuomioistuin ottaisi suullisen todistelun vastaan käräjäoikeudessa tehdyillä kuva- ja äänitallenteelta, on lähtökohtaisena pääsääntönä oikea.

Esitystä tulisi kuitenkin täydentää siten, että oikeudenkäynnissä (kaikissa oikeusasteissa) voitaisiin nykyään voimassa olevan lain mahdollistamien tilanteiden lisäksi ottaa henkilökohtaisen kuulemisen sijasta tai ohella vastaan myös henkilön kuulemisesta esitutkinnassa tehty ääni- ja kuvatallenne silloin, kun asianosaiset siihen suostuvat ja tuomioistuimien katsoo sen soveliaaksi kaikki asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen. Tällaista menettelyä ei ole syytä pakottavalla lainsäädännöllä rajoittaa, jos kaikki asianosaiset siihen vapaaehtoisesti suostuvat.

Esitutkinta-aineiston käytettävyyden laajennuksesta ei aiheutuisi ainakaan negatiivisia kustannuksia valtiontaloudelle. Koska laajennus perustuisi vapaaehtoiseen oikeudesta luopumiseen, sille ei olisi ihmis- tai perusoikeuksista johtuvaa estettä. Käytännössä tällainen uudistus voisi sujuvoittaa prosesseja. Aivan erityisesti se voisi säästää resursseja esimerkiksi asioissa, joissa oikeudessa kuultava, esitutkinnassa jo kertaalleen kuultu todistaja tulisi ensin paikantaa ulkomailta ja sen jälkeen saada oikeusavulla kuultavaksi todistajaksi tuomioistuimeen. Tärkeää olisi, että laki mahdollistaa menettelyn silloin kun se kaikille käy. Käytännössä menettelyn jalkautuminen laajempaan käyttöön todennäköisesti veisi kuitenkin pitkän aikaa, minä aikana saataisiin myös maltillisesti käytännön kokemusta menettelystä silloin kuin siihen on ryhdytty.

Henkilöiden kuuleminen hovioikeudessa 5.1.4:

Esityksen mukaan ääni- ja kuvatallenteita ei tehtäisi hovioikeudessa (s. 33, 64 – 65).

Ei ole johdonmukaista syytä sille, miksi hovioikeudessa vastaanotettua henkilötodistelua ei otettaisi ääni- ja kuvatallenteelle.

Perusteluksi on esitetty, että hovioikeudessa tallennettaisiin ainoastaan vähän suullista todistelua, ja näitä tallenteita hyödynnettäisiin korkeimmassa oikeudessa hyvin harvoin. Pääkäsittelysalien varustaminen tallennusjärjestelmillä ei olisi näissä olosuhteissa kustannustehokasta.

Kun tällaisia todistelutarkoituksessa tehtäviä kuulemisia (tai lisäkuulemisia) ei hovioikeudessa esityksen mukaan juuri tehtäisi, ei olisi tarvetta myöskään kaikkien pääkäsittelysalien varustamiseen tallennusjärjestelmällä. Lisäksi käytössä oleva tallennusjärjestelmä voinee olla liikuteltava eli se voitaisiin ottaa käyttöön siihen saliin, jossa henkilökohtainen kuuleminen poikkeuksellisesti järjestetään.

Lienee myös niin, että erityisesti lisäkuuleminen voitaneen usein järjestää etäkuulemisina. Tällöin tallentamisessa lienee kysymys sellaisesta ohjelmallisesta järjestelystä, joka oikeushallinnossa joka tapauksessa hankitaan tuomioistuimen käyttöön.

Hovioikeuksien käytössä lienevät myös harvinaisissa tapauksissa käräjäoikeuksien istuntosalit siellä olevine järjestelmineen.

Perustelu sille, miksi kuva- ja äänitallenteita ei hovioikeudessa tehtäisi, ei siten ole vakuuttava.

Erilaisilla järjestelyillä tai järjestelmillä lienee todennäköisesti mahdollista tehdä myös hovioikeuksissa ääni- ja kuvatallenteet niistä harvinaisista henkilökohtaisista kuulemisista, joita niissä jatkossa järjestetään. Mutta ainakin, jos tällainen tallenne hovioikeudessa tehdään, sen on oltava riittävä myös mahdollista korkeimman oikeuden käsittelyä varten.

Oikeudenkäyntiaineiston julkisuus:

Oikeudessa tehdystä ääni- ja kuvatallenteesta olisi mahdollisuus saada tieto vain tuomioistuimessa nähtävänä. Tällainen raja on perusteltu henkilöiden yksityisyys huomioiden ja sillä voi olla erittäin suuri merkitys siihen, että kuultavat suhtautuvat myönteisesti todistamisvelvollisuuteensa.

Syntyneiden ääni- ja kuvatallenteiden oikeudettoman hankkimisen ja levittämisen estämiseksi esityksessä on lähdetty siitä, että niitä tarkastelemaan tulevilta henkilöiltä voidaan ottaa pois tallennusvälineet.

Lisäksi esityksessä on todettu, että tallenteiden oikeudettomalla levittämällä voi syyllistyä yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämiseen tai salassapitorikokseen. Näin ei kuitenkaan aina ole.

Rikoslakia tulisi täydentää siten, että oikeudenkäynnissä tai esitutkinnassa tehdyn ääni- ja/tai kuvatallenteen luvaton jäljentäminen tai muu hankkiminen kiellettäisiin rangaistavana tekona. Lisäksi kiellettyä tulisi olla tällaisen tallenteen hallussapito ja levittäminen silloinkin, kun tallenne ei sisällä salassa pidettävää tietoa. Muun ohessa kriminalisointi on tarpeen, jotta tällaiset tallenteet voidaan takavarikoida ja hävittää sellaisen henkilön hallusta, joka on ne luvattomasti hankkinut tai muutoin saanut haltuunsa.

Rikoslakia täydentävälle säännökselle on tarvetta riippumatta nyt esitettävän esityksen toteutumisesta. Yleistyneiden etäkuulemisten luvaton (etä)tallentaminen on helposti mahdollista, eikä tuomioistuimella ole käytännössä useinkaan mitään tosiasiallisia keinoja sen estämiseksi. Henkilön kuulemista koskevan tallenteen oikeudeton tekeminen tulisi olla kriminalisoitua.

Luvattomien tallenteiden tekemisen estämiseksi ja sellaisten tallenteiden pois ottamiseksi ei liene muuta keinoa kuin kriminalisointi.

Toiviainen Raija
Syyttäjälaitos

Männikkö Mikko
Syyttäjälaitos